

יד
מהר"ע

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
בחוקותי
אייר ה'תשע"ח ב'שכ"ט
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

דברי השל"ה הק' בעניין טעם הוספת חומרות וסייגים בעם ישראל במשך הדורות. השלמה בביאור דברי רבי שלום שבזי זיע"א בשירו איומה בהר המור וכו', וישפוך חרון אפו בפרא הפכפכי, ועובר ומתעבר ודתו מכווערי, ומה הקשר בין השכינה לבין דת המוסלמים המכווערת.

המשך ביאור תשובת מהרי"ץ זיע"א בעניין התספורת בספירת העומר, התייחסות למ"ש הרה"ג אורן צדוק שליט"א בעניין זה, ומסקנת מרן שליט"א כי ההיתר הינו רק בערב שבת לכבוד שבת ולא בשאר ימות השבוע.

ביאור דברי מרן שליט"א בשלחן ערוך המקוצר ח"ג לגבי מנהג מדורות אש בל"ג בעומר "לא נהגו בתימן", ויסוד חשוב בכל מקום שכתוב בשע"ה סגנון "לא נהגו" וכיו"ב.

מהלך נוסף לביאור דעת מהרי"ץ בעניין תספורת בימי הספירה לכבוד שבת. חקירה בעניין ספירת העומר, האם המטרה היא שהאדם ידע ויאמר את מספר הימים והשבועות, או שישנו עניין להתאמץ ולעשות את חשבון הימים וחשבון השבועות. בעניין אמירת אתמול כך וכך בעומר לפני ספירת העומר, והאם נהגו זאת בכל תימן. סומא חשוב כמת – זהו האדם שאינו שומר על עינו.

התייחסות נוספת לחומרת עניין חדירת ההשערה שמקורה מחוץ לבית המדרש, שכביכול ישנו קשר בין תלמידי רבי עקיבא לבין מלחמת בר כוכבא – בר פוזיבא, והתייחסות למנהגים שונים אשר תולים בהם כל מיני אסמכתאות ומקורות שונים. בעניין מנהג חץ וקשת בל"ג בעומר.

התייחסות מרן שליט"א למובא בעלון "בית מרן" שכביכול ישנו חילוק בין בני תורה לבין בעלי בתים לגבי דין תפילת שחרית שבועות בעלות השחר ולא בהנץ החמה.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק
טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741
דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642

שלוחה 6

קול הלשון – 03-6171031

מספר השיעור בדיסקים ובקו "קול יהודי תימן" – 447

השיעור מוקדש

להצלחת חתן הבר מצוה נכדי ה"ה נתנאל הי"ו בן הרה"ג משה רצאבי שליט"א, השבת היינו בעיר אלעד ת"ו, הוא עלה לקרוא את ההפטרה, וב"ה הוא ילד יניק וחכים.

יה"ר שיזכה לעלות במעלות התורה ויראת שמים, וישפיע עליו שפע טוב, אכ"ר.

סב סבתו מסטרא דנוקבא הוא הגה"צ נתנאל אלשיך זצוק"ל, אביו של מה"ר יחיא אלשיך זצוק"ל, שהוא נקרא על שמו, שהיה מלא בתורה ויראת שמים.

כמו כן השיעור מוקדש

לרפואת מרת שרה בת דוד תאם שתחי',

יה"ר שהמקום ברוך הוא ישלח לה רפואה שלימה, ויעמידה מחליה לחיים טובים ולשלום בתוך כל חולי עמו ישראל, ויחזקה ויאמצה בקו הבריאות, אכ"ר.

דברי השל"ה הק' בעניין טעם הוספת חומרות וסייגים בעם ישראל במשך הדורות.

לקראת זמן מתן תורתנו, כדאי לדעת יסוד חשוב, שכותב רבינו ישעיה הרביץ זצ"ל, בעל הספר שני לוחות הברית ובהתחלת הספר, ב' חכמה, דף י"ח עמוד ד"ו. הוא כותב דברים שם דברים חשובים מאד, בעניין התורה הקד', חידושי תורה וכו'.

הוא מוסיף שם עוד פרט, וכותב בזה הלשון, אבאר העניין בעצם, הנה אנחנו רואים בכל דור ודור החומרות מתפשטות. והנה בזמן משה רבינו עליו השלום לא נאסר רק מה שקיבל בהדיא בסיני. משה רבינו תיקן, וכן אחריו הנביאים, והתנאים, וכל דור ודור ודורשו.

צריכים להסביר, למה במשך הדורות נוספו הרבה חומרות שלא היו בעבר. לפני משה רבינו ע"ה, היו שבע מצוות בני נח, ואח"כ נוספו עוד כה מצוות, ולאחר מכן בזמן משה רבינו ע"ה קיבלו ישראל תרי"ג מצוות, והוא גם הוסיף עוד כמה תקנות, כגון תקנת הקריאה בספר תורה, ואח"כ שלמה המלך הוסיף עירובין ונטילת ידים, ולאחר מכן נוספו עוד ועוד דברים במשך הדורות, עשו סייגים, משמרת למשמרת. מה העניין בכך שנוספות חומרות כל הזמן?

אומר השל"ה הק', הענין, ביותר שיש התפשטות זוהמת הנחש צריך ביותר לגדרים. פורץ גדר ישכנו נחש. ישנה זוהמת נחש הקדמוני, ישנו יצר הרע, והזוהמא והטינופת שלו הולכת ומתגברת בעולם. לכן צריכים בכל דור ודור להוסיף הרבה סייגים, כיון שבכל פעם ח"ו הוא יכול לגרום יותר נזקים. חייבים לסגור עוד ועוד, כי אם ח"ו לא נוסיף, אזי תהיה לו פירצה. 'פורץ גדר ישכנו נחש'. הוא אומר כאן זאת ע"ד הרמז, שהנחש הזה יעקוץ אותנו.

והקב"ה ציוה שס"ה לא תעשה, שלא לעורר זוהמת הנחש. דהיינו, בזמן מתן תורה, היה שלש מאות ששים וחמש מצוות לאווין שאסור לעשותן, כי ח"ו בלעדיהם היתה מתעוררת זוהמת הנחש ופורצת. בהתפשט זוהמת הדורות, התפשטו יותר האיסורים.

כעת הוא אומר כמה מלים, שלולי הוא שאמר אותן, אינני יודע היה מי מסוגל לומר אותן. וז"ל, אילו היה כן בזמן מתן תורה, היה כתוב כן בתורה. כלומר, האיסורים שאינם כתובים בתורה, אלו שנוספו במשך הדורות, ע"י התנאים ואמוראים, וגדולי הדורות בכל דור ודור אשר הוסיפו חומרות. במלים אחרות, אם היה מתן תורה היום, היה כתוב בתורה את כל החומרות הללו.

אבל נכלל בזה מה שאסרה תורה, כי הכל ענין אחד. היסוד הוא בעצם משותף. ועל כן ציוה ה' יתברך עשו משמרת למשמרת הכל לפי הענין. ממילא בכל דור ודור כשראו להוסיף החומרות, אולי צ"ל 'כשראו להוסיף החומרות, דהיינו כאשר ראו החכמים כן, הכל הוא מדאורייתא. הכל נחשב מדאורייתא. צריכים להסביר, כי קשה לומר שזה נחשב מדאורייתא ממש, סוף סוף זה מדרבנן, ישנם מנהגים וכל מיני תקנות, אי אפשר לומר שזה ממש מדאורייתא, בודאי שינו הבדל ביניהם, גם מבחינת הדינים, אבל כנראה הוא מתכווין ש'ברעיון' זה דאורייתא. אי אפשר לומר, כי

שערי יצחק – השיעור השבועי

וְעוֹבֵר וּמִתְעַבֵּר, כל הזמן כועס ועושה לנו צרות. וְדַתּוֹ מְכוֹעֵרִי, זאת דת מכוערת. הסברנו מדוע הדת הזאת מכוערת, והבאנו דוגמאות לכיעור של דתם, כמה זה מטונף בבחינה מעשית, וכמה זה מוטעה בכלל, כמה טעויות שישנם בידיעה ובהבנה, כי אלו שכתבו את הספר שלהם לא ידעו.

אבל רציתי להסביר, נקודה נוספת. בזמנו [שיעור מוצש"ק בחוקותי ה'תשע"ד] דיברתי על כך, שכאשר רבי' שלום שבזי זיע"א מוסיף את האות יו"ד, הדבר צריך הסבר. מה הפירוש, וְדַתּוֹ מְכוֹעֵרִי? היה צ"ל 'מכוער', או 'מכוערת'. מה זה מכוער? הרבה פעמים, רבי' שלום שבזי כותב כך. זהו הסגנון שלו. בדרך כלל, זה בשביל החרוז. כך זה לאורך כל הדרך. עָלִי לָךְ וּבְשָׂרִי, אַח"כ בְּנִגּוֹן לְיוֹצְרִי, זה טוב. אַח"כ, מְהַדָּר בְּשִׁעְרֵי. אַח"כ, בְּאַרְצֵי מְעוֹדְרֵי. אַח"כ, וְתִשְׁחִיף בְּשִׁחְרֵי. אַח"כ, וְתִשְׁחִית לְעֵץ פְּרִי. כַּעַת, וְדַתּוֹ מְכוֹעֵרִי. אַח"כ, וְאַיִדוֹ מְמַהְרֵי. אַח"כ, מְשַׁבַּח מְפּוֹאֲרֵי. זה לצורך החרוז. ואמרנו כי יש כך גם במקרא, כגון, הַמְשַׁפִּילִי לְרְאוֹת בְּשָׂמִים וּבְאַרְץ וְתַהֲלִים קִי"ג, ו'. מוֹשִׁיבֵי עֲקֻרַת הַבַּיִת וְתַהֲלִים קִי"ג, ט'. היה צ"ל 'המשפיל', אבל כך דרך המקרא. אולם לגבי הרש"ש זיע"א, הדבר כתוב בהרבה מקומות, כיון שהוא צריך לכתוב כך בשביל החרוזים. א"כ זאת אינה שאלה, כי נראה לו לכתוב כך בשביל החרוזים. ישנו לכך יסוד במקרא, למרות שבמקרא זה רק בכמה מקומות, אבל בשירה הוא יכול להשתמש בזה בהרבה מקומות.

אבל אמרנו, כי בעצם זה יותר מכך. הבאנו את מה שמסביר בעל משכיל שיר ידידות, בשיר 'אהוב לבי שמח', כי כאשר מוסיפים את האות יו"ד, הדבר בא לרמוז על השכינה, שהיא המדה העשירית. ישנן עשר ספירות, והשכינה, דהיינו המלכות, היא העשירית. לכן כאשר הרש"ש מוסיף יו"ד, ישנה כאן כוונה. זה לא שהוסיף סתם יו"ד, רק בגלל המשקל, לצורך המליצה, אלא בעצם ישנו כאן גם עניין פנימי, המצורף לכך.

להלכה זה ממש דאורייתא. אבל כך לשוננו, ברעיון הכל זה דאורייתא, כלומר זהו רצון ה'.

כי מאחר ונתפשט זוהמת הנחש ויוצא מכח אל הפועל, הקב"ה ברא יצה"ר ברא לו תורה תבלין, צריכים אנו להתעורר וכו' להוציא מהכח אל הפועל, עד שנתדבק במקור העליון, ודי בזה למשכיל ולמבין.

אלו דברים חשובים מאד, כבר הבאתי זאת בעבר, זכורני לפחות פעם אחת, בפרשת אחרי מות וקדושים שנת ה'תשע"ה ווע"ע בשיעור מוצש"ק צו – דרשת שבת הגדול – שנת ה'תש"ע, ואולי בעוד כמה הזדמנויות יצא לי לומר את הדבר הזה, כיון שזהו דבר חשוב גם בשבילנו לעצמינו להבין את היסוד, קל וחומר לרחוקים. ובכדי להבין את הדברים שברצוני לומר בהמשך, בקשר לעניין תשובת מהרי"ץ זיע"א לגבי תספורת בימי העומר לכבוד שבת, ולומר את הנקודה הנוגעת למעשה.

במלים אחרות, אם היה מתן תורה היום, אז היה כתוב את מה שכתוב בשלחן ערוך המקוצר...

השלמה בביאור דברי רבי' שלום שבזי זיע"א בשירו
איזמה בהר המור וכו', וישפוך חרון אפו בפרא
הפכפכי, ועובר ומתעבר ודתו מכוערי, ומה הקשר בין
השכינה לבין דת המוסלמים המכוערת.

אולי לפני כן, אשלים מה שדיברתי בשיעור הקודם, הייתי צריך להוסיף זאת אז אבל הדבר נשכח ממני, בכדי להסביר זאת.

הבאתי את מה שרבי' שלום שבזי זיע"א אומר בשירו 'איזמה בהר המור', בשבח תורתנו הקדושה, שהיא דת יקרה, לעומת הדת של אומות העולם, שהיא דת מכוערת.

הוא כותב כך, שְׂכִינָה בְּצֵל פְּנֵי פְּרוּבִים
תְּסוּכְכִי. לְיִנּוֹן וְחֵיל תְּקַפּוּ וְצוּרָה תְּבָרְכִי. וְיִשְׁפּוֹךְ
חֶרֶן אָפוֹ בְּפָרָא הַפְּכָפְכִי. דַּהֲיִינוּ יִשְׁמַעְאֵל, עֲלִינוּ
נֹאמֵר, וְהוּא יִהְיֶה פָּרָא אָדָם [בראשית ט"ו, י"ב].

חשבתי לעצמי, מה נסביר בנ"ד, 'ודתו מכוערי'. מה קשורה השכינה, לדת שלהם?

חשבתי להסביר בעז"ה, שהכוונה היא כדלקמן. כידוע, ישנו כלל, 'שכינתא בגלותא'. 'מגנת עלי בבית שביה'. דהיינו, כאשר עם ישראל בגלות, השכינה מצילה אותנו. הקב"ה שלח את השכינה, בכדי שתעזור לנו, בהיותנו בתוך הגויים. כפי שקראנו בפרשת השבוע, וְאִף גַּם זֹאת בְּהִיּוֹתָם בְּאֶרֶץ אֲבִי־הֵם לֹא מְאַסְתִּים וְלֹא גְעַלְתִּים לְכַלְתָּם וגו' (ויקרא כ"ו, מ"ד). המלה 'לכלתם', כתובה חסר וא"ו. השכינה נחשבת כלה. כתוב בספר הזוה"ק בסוף פרשת בחוקותי, ומהרי"ץ זיע"א מביא זאת בעץ חיים וח"א דף קי"ד ע"א, אל תקרי לכלותם אלא 'לכלתם'. בשביל השכינה, הכלה הנעימה, הקב"ה מרחם עלינו, וזה מה שעוזר לנו.

לכן חושבני, כי בנ"ד צריכים להסביר כך, 'דתו מכוערי', השכינה עשתה שתהיה להם דת מכוערת, כי זה מציל אותנו. דהיינו, השכינה סייעה לנו, שנתן בליבם לכתוב בספר שלהם כ"כ הרבה שטיות וטעויות חמורות. זאת גרמה להם השכינה, לעשות טעויות כ"כ חמורות, כי כל מי שמבין יודע שהספר הזה משובש ומבולבל ומוטעה. ח"ו אם הדבר לא היה כך, הם היו יכולים להשפיע על יהודים, שהכתוב בספרים שלהם הוא נכון. אבל כאשר היהודים רואים, אלו דברים בטלים כתובים שם, דברים שלא יכולים להיות, רואים שהיא דת שקר, זאת סייעתא דשמיא, וזה מה שמציל את עם ישראל בגלות, שלא יקבלו ח"ו את הדברים, שכביכול הם אמיתיים.

לכן כתוב 'ודתו מכוערי', בתוספת יו"ד, כי את זאת השכינה עשתה.

המשך ביאור תשובת מהרי"ץ זיע"א בעניין התספורת בספירת העומר, התייחסות למ"ש הרה"ג אורן צדוק שליט"א בעניין זה, ומסקנת מרן שליט"א כי היתר הינו רק בערב שבת לכבוד שבת ולא בשאר ימות השבוע.

רבים המכירים את תשובת מהרי"ץ זיע"א וחלק ב' סימן ע"ו בעניין ספירת העומר, חושבים שמהרי"ץ מתיר תספורת בעומר בלי הגבלה. מתי שרוצים, כי כך היה המנהג הקדום, לכאורה.

בשו"ת עולת יצחק [חלק שני סימן קכ"ו דף רי"ז] כתבתי בס"ד על הנושא הזה כך, ולא כמו ששמעתי וראיתי חושבים בטעות, שהמנהג הקדום היה להסתפר דוקא בערב שבת. וזה יצא להם מתוך סגנון בעל שושנת המלך, שהביא בשם רבינו המחבר כלשון זה, מנהגינו הקדום להסתפר בימי העומר בערב שבת לכבוד שבת, דעשה דדברי נביא עדיף וכו' ע"כ.

בעל שושנת המלך, כתב בדיוק ההיפך, שהמנהג הקדום היה להסתפר בערב שבת, וממילא כאשר מהרי"ץ אומר להחזיר את המנהג הקדום, כוונתו רק לגבי ערב שבת.

על כך כתבתי שם, לענ"ד לא כן הוא במחכ"ת, ולא מצאתי וכו' לדבר בלשונות מהרי"ץ עצמו, ואולי אדרבה. דוק ותשכח.

ידידנו הרה"ג אורן צדוק שליט"א כתב תשובה בנושא הזה, הוא הולך בדרך אחרת, ולפי מה שהוא מבין, יוצא שעפ"י הפסק של מהרי"ץ צריך להיות שיהיה מותר תמיד. הוא מסביר זאת באריכות, יישר כוחו, כי הוא השתדל כאן הרבה. הוא כותב בהערה 3, לאחר עיון בתשובה זו, עשרות פעמים ללא גוזמא הדק היטב. הוא חזר על התשובה הזאת, עשרות פעמים. כבר עמדנו בעבר מספר פעמים על כך, כי מי שהוא שטחי, קשה לו להבין את המהלכים של מהרי"ץ. צריך לעבור על התשובות שלו כמה וכמה פעמים, בכדי להבין את עומק דבריו, ואת כל הדקויות, ואת שינוי המהלכים, ואת המסקנא שבסוף. למה בהתחלה הוא כותב כך, ופתאום אח"כ הוא כותב משהו אחר. אז אם הרב אורן חזר על התשובה עשרות פעמים, יישר חיליה לאורייתא.

ועל פי זה אפשר שיהא מתבאר, מדוע מהרד"מ בספרו שתילי זיתים נסי' תצ"ג סעיף ב' וג', לא השמיט את הגהת הרמ"א בה מבואר שמניעת התספורת הינה עד ל"ג בעומר דווקא, זאת היות שכך היה המנהג פשוט בזמנם. ורק בביאורו [סקי"א] הראה פנים להקל במנהג זה באופנים מסויימים, יעויין. ואף שהוא לכשלעצמו נהג להקל כמבואר בתשובת מהרי"ץ, מכל מקום בחיבורו על מנהג העיר מעיד.

הוא נדחק כאן להסביר, מדוע השתילי זיתים לא הביא את המנהג הזה? הרי מהרי"ץ מעיד, שבעל שתילי זיתים היה מסתפר?

כבר הסברנו זאת בשיעור, שזה אחרי שהתחבר הספר שתילי זיתים, הדבר היה לעת זקנותו. הרי הוא היה בידידות עם הרב שלום אלאוסטא, אז גם לו לא היה כוח נגדו, אבל כאשר הרב שלום אלאוסטא נפל מגדולתו, כי בהתחלה הוא כפה ואח"כ אותו בעצמו הכניסו הגויים לבית הסוהר, כפי שאמרנו זה היה מדה כנגד מדה, הקב"ה לא עושה חשבון לאף אחד, ואפילו שהוא עשה טובות גדולות, בסופו של דבר הוא בעצמו ירד חינו בעיני המלך.

גם עניין החרבן של בתי הכנסת, בעוה"ר זה היה מדה כנגד מדה, על כל עניין המריבות לגבי הנוסחאות והמנהגים וכו'. כנראה גם הצד השני השיב מלחמה, ולא נהגו כבוד כ"כ זה בזה. ובסופו של דבר, כל בתי הכנסת נחרבו רח"ל. גם שאמי וגם בלדי רח"ל. שלושים שנה נשארו בחרבן.

כל זה, היה עוד בחייו של אלאוסטא, בשנת ה'תקכ"ב. ומה שכתוב בספר שתילי זיתים, זה היה עוד מהתקופה הראשונה. לאחר מכן, כאשר בעל שת"ז כבר היה זקן, כנראה הספר כבר נפוץ. או כפי שאמרנו, אולי הוא הגיה זאת במהדורא בתרא שלו, הדבר אינו ברור. מהדורא זו אינה בהישג ידי. היא אצל מישהו פרטי.

כבר בעבר שמעתי דעה זו, ודחיתי אותה בשתי ידים. אך הם מסתמא לא עיינו בזה כל-כך הרבה, לכן ישבתי עכשיו שוב על מדוכה זו.

לא נעמוד כעת על כל הדיוקים, אבל המהלך של בעל שושנת המלך, שמלכתחילה כך היה המנהג הקדום להסתפר בכל ערב שבת, נראה כי האמת היא, כמו שכתבנו שם בשו"ת, שכנראה אין הדבר כך במחכת"ה. לכאורה, אולי אני קצת אחזור בי בפרט הזה, בכל אופן בתורת אפשרות, לא חוזר בי ממש, אלא אולי שיכול להיות ששושנת המלך כן צודק.

דהיינו, הפשטות היא, שהמנהג הקדום היה להסתפר, בלי קשר לערב שבת. כי מדינא דגמרא, אין שום עניין שלא להסתפר בימי העומר. בעצם הרי אפילו מנהג מניעת הנישואין לא כתוב בגמרא, רק כתוב שמתו תלמידי רבי עקיבא בימים האלה. הגאונים אומרים, שישנו מנהג שלא לעשות נישואין. והטור כותב, שיש נוהגים לא להסתפר. ומהרי"ץ בא ואומר, שאצלינו נהגו להסתפר. בפשטות, נהגו להסתפר היינו, שאין שום מניעה לא להסתפר. ממילא באה הטענה, כי כיון שמהרי"ץ בא וטוען שאת המנהג הזה הכניסו בכפייה, ומהרי"ץ אומר כי הם שואלים האם מותר לחזור למנהג הקדום, אז פירושו כמו המנהג הקדום שמותר להסתפר תמיד, ללא הגבלה.

אקרא לכם כמה פסקאות, מתוך מה שהרב אורן כותב, בתחילה לא נהגו להימנע בכל ארץ התימן, עד שהגיע אותו חכם אחד מאיי הים לגבולם, והכריח את הציבור לנהוג כן. ומכאן ואילך המשיכו בנוהג זה להימנע מלהסתפר. לגבי עניין זה, לא מדוייק להגיד 'בכל ארץ תימן', כפי שהסברנו בשיעור בזמנו, כי המדובר בעיר צנעא, אבל במקומות אחרים המנהג הזה נתקבל בלי כפייה. לא ברור בדיוק, מתי הדבר נתקבל. אבל כאשר הוא נתקבל, הוא נתקבל ברצון וללא שום כפייה. הבאנו מקורות לכך, עוד מלפני מהרי"ץ, עוד לפני שנולד מהרי"ץ בכלל.

אח"כ הוא כותב כך, שמהרי"ץ ראה בטעמים אלו האחרונים טעם עצמי, היינו שמחמתו לא נתקבל מנהג זה בגבולינו כלל ועיקר, והוא מהטעם האמור, שנמצא בקיומו מבטל עשה דדברי נביא. זאת היות שבפועל היו מסתפרים כל יום ששי, ואם כן לא בא לידי ביטוי הנהגתו כלל ועיקר, היות שאם מסתפרים ביום ששי, אין צורך כלל להסתפר בשאר ימות השבוע. הוא טוען, הרי אם מסתפרים ביום ששי, אז אף אחד לא מסתפר בשאר ימות השבוע, א"כ הנדון הוא רק לגבי יום ששי. אם כן נמצא שלא ננהג כלל המנהג בפועל. וממילא בעקיפין נמצא, שלא יהא אוחז מנהג זה במחוזותינו כלל. מובא כאן ממש כפי שכתבנו.

ובהמשך הוא רוצה להביא ראיה, מבעל תורת חכם. אקרא קודם את דבריו, ואח"כ נפרקם אחד אחד. וראיתי בספר תורת חכם [אות רע"ט], ממקצרי תשובות פעולת צדיק, שכתב בקיצור תשובה זו, וזה לשונו, 'מי שנוהגים להסתפר בימי העומר אין איסור כלל, ולית ביה משום בל תתגודדו, כי לא נאמר לא תתגודדו אלא בדבר שעיקר איסורו מן התורה, לא בדברים שאין להם עיקר וכו', וכן היה נוהג מ"ז דוד אלמשרקי נ"ע. ומי שנהג שלא להסתפר, אם ירצה להסתפר, יסתפר בלא התר וחרטה, הואיל ונהג מחמת שסבר שהוא אסור, והוי מנהג בטעות, ואינו צריך התרה. ולרווחא דמלתא ישאל על נדרו שמא אבותיו קבלו אותו עליהם בסייג וגדר. והנה הרב האריך מאד להוכיח מכמה פוסקים וגאונים דאינו אלא מנהג ולא מדינא, ולכבוד שבת או מצוה הכל שרי, ואין לפגום בכבוד השבת.'

דהיינו, הוא לא אומר שאין איסור בערב שבת, אלא שאין איסור בכלל. כל האיסור לא קיים. אין דבר כזה בכלל. אז הוא דן, האם צריך התרה, או שלא. והוא אומר, כי גם מי שנהג כך, מותר לו להסתפר, ולא צריך שום התרה. אבל לרווחא דמילתא, אולי בכל זאת הדבר היה ברצון, ישאל על נדרו.

כותב על כך הרב אורן שליט"א, ומבואר ממש כפי שכתבנו, והוא ממה שפתח דבריו, שאין איסור כלל להסתפר בימי העומר, היינו בכל זמן שיהיה וכהמנהג הקדום. ואף מי שנהג להמנע, יכול הוא להסתפר ללא שום חשש, ואינו צריך שום התרה על מנהגו, אלא רק לרווחא דמילתא ישאל על נדרו וכו'. ורק לבסוף הזכיר ענין שבת או מצוה, שאם מסתפר לכבוד זאת הכל מותר, והיינו שאין צריך שום היתר על מנהגו. ומה שהוסיף ואין לפגום בכבוד השבת. כוונתו שאין להחמיר להמנע באשר הדבר נוגע בכבוד השבת. והן הן הדברים שכתבנו. שאם כל דבריו אמורים רק בהיתר תספורת לכבוד השבת, מדוע ייחד את הדיבור לה רק בסוף דבריו, הרי כבר מתחילה הכל מושתת על כך, והוא העיקר בהיתר.

אם הדבר נוגע לכבוד שבת, לא רצוי להחמיר. אינני מדבר על מי שרוצה להחמיר, זה עניין שלו, אבל בזה בודאי אל תחמיר. וזה הדברים שכתבנו.

והוא כותב למסקנא, סוף דבר העולה מן המחובר, לשפלות דעתו. דעת מהרי"ץ בתשובתו, שהמנהג הקדום היה להסתפר בימי העומר כבשאר ימות השנה, בכל עת שירצה. ואף שהתפשט המנהג בצנעא אצל הכל שלא להסתפר, הורתו שלא בקדושה, ועל כן הרוצה לחזור למנהג העיקרי, יכול לחזור בלא פתח והתרה, ולרווחא דמילתא יעשה כן, אמנם לכבוד שבת אף זאת לא יצטרך. ושאר המקומות שידוע אצלם שנהגו להמנע מלהסתפר, יכולים לחזור למנהג הקדום על ידי פתח והתרה. ולכבוד שבת אם רואה שערוותיו גדולות, וישנו חסרון בעונג שבת מפאת זאת, שפיר דמי להסתפר, מבלי להתיר נדרו, דעשה דכבוד שבת דוחה מנהג קל זה.

זהו בערך פחות או יותר, דהיינו החלק האחרון, כפי שכתבנו בשלחן ערוך המקוצר.

שערי יצחק – השיעור השבועי

הרבה מחשיבים זאת דבר תורה. דהיינו, ישעיה הנביא כתב זאת, אבל הדבר היה קבלה בידו. ישנן הרבה דעות כאלה. בפשטות סוברים, שזה לא ממש דאורייתא. לא כתוב בתורה, כבוד שבת ועונג שבת. בתרגום יונתן, הוא מכניס זאת בפסוק 'זשמרו בני ישראל את השבת', אבל זאת שיטה לא מקובלת, זהו חידוש. בכל אופן, לא נדייק כעת אם זהו דין תורה או שלא, בכל מקרה זהו נגד הדין. מי שלא מסתפר והוא סובל מכך, הוא מבטל את דין עונג שבת, ולכן הוא צריך להסתפר. המנהג הזה לא תופס. גם בימי בין המצרים, וגם בימי ספירת העומר. זה מה שמפריע למהרי"ץ.

כעת, אם נבוא ונשאל את מהרי"ץ, הרב, מה יהיה בימות השבוע? מה יענה מהרי"ץ? נבדוק מה עשו אבותינו לפני 500 שנה. אם הם הסתפרו בכל ימות השבוע, אז גם כעת אפשר. למרות שכבר נתקבל המנהג שלא להסתפר, בגלל תלמידי רבי עקיבא, בגלל שאלו ימי דין. שיטת מהרי"ץ בדברים הללו תמיד, ש'מהיות טוב אל תיקרא רע'. דהיינו, גם מנהגים שנתקבלו בדורות האחרונים. כפי שהבאנו בתחילת השיעור, את דברי השל"ה הק', שנתקבלו הרבה חומרות בדורות האחרונים.

גם מהרי"ץ הולך בשיטה הזאת, מהיות טוב אל תיקרא רע. אפילו אם ישנם דברים שאבותינו בימי קדם לא עשו אותם, ובמשך הדורות הם נתקבלו עפ"י שיטות ופוסקים אחרים. כגון, נענוע הלולב. מצד הדין, מוליד ומביא מעלה ומוריד. חסר שתי רוחות. עושים מזרח ומערב, מה עם צפון ודרום? טוב, יש תירוץ, בעל העיטור אומר, מי שמושל בשתים הוא מושל בארבע. א"כ למה אנחנו מנענעים לשני צדדים הנותרים? אנחנו עושים זאת בסוף, בהתחלה מזרח ומערב, אח"כ מעלה ומטה, ובסוף עושים. למה משאירים זאת לסוף? כיון שאצלינו זאת רק תוספת. מעיקר הדין, מנענעים רק לשתי רוחות ומעלה ומטה. לכן משאירים זאת לסוף, כיון שזה לא מן העיקר. אומר מהרי"ץ, הקצור

היוצא מן האמור, כי מי שנהגו להסתפר בערב שבת, על פי הוראת מהרי"ץ, להם אין בכלל את כל העניין הזה. זאת אומרת שבזמנינו, כיוון שנשתנה העניין, וכבר לא מסתפרים בכל יום ששי לכבוד שבת, אלא מסתפרים מתי שרוצים, ממילא ההיתר אינו מוגבל. כך לפי המסקנא שלו.

לפענ"ד, שתי תשובות בדבר. ברצוני לומר, שני מהלכים. מצד אחד, הדבר נכון. בזמן מהרי"ץ, לא דנו על ימות השבוע. למה לא דנו? כי לא היה צורך לדון. בלאו הכי, הסתפרו רק ביום ששי. אף אחד לא בא לשאול, הרב, אני יכול להסתפר ביום שני? או ביום שלישי? אף אחד לא שאל. הספרים עבדו רק ביום ששי, רק בערב שבת. לכן לא דנו בכך. אי אפשר לבוא ולטעון על מהרי"ץ, למה אתה לא כותב להתיר בכל ימות השבוע, כי אף אחד לא שאל את השאלה הזאת. מהרי"ץ לא צריך לבוא ולומר היתרים, על דבר שלא שואלים אותו. השאלה היא, מה יהיה אם נבוא ונשאל את מהרי"ץ על כך, הרב, ואם מישהו ירצה באופן מיוחד להסתפר בשאר ימות השבוע. אבל מהרי"ץ לא דן על כך, כיון שזאת לא היתה שאלה מציאותית. אבל לאורך כל תשובת מהרי"ץ, רואים כי מה שמפריע לו, הוא העניין של כבוד שבת. הוא נשען על הרדב"ז, ועל גדולי הפוסקים, לכבוד שבת.

וכך הוא חותם את תשובתו. גם בסוף דבריו, אלו המלים האחרונות שלו, ובספר חמדת ימים הנדפס מחדש בדיני המצרים כתב בשם מה"ר שמואל וז"ל, וגם התספורת מותר בין המצרים לכבוד שבת, זה לא רק לגבי ימי ספירת העומר, אלא גם לגבי בין המצרים, ואין המנהג מבטל דין תורה. הכל הולך אחר החיתום. מהרי"ץ מביא זאת בשתיקה גמורה.

אין דבר כזה, שיעשו מנהג, נגד דין תורה. דהיינו, הרי העניין של כבוד שבת ועונג שבת, למרות שבעצם אלו דברי נביא בספר ישעיה,

קצרה יד ימיננו לתת להקב"ה? נכון שמי שמושל בשמים הוא מושל בארבע, בודאי שאין חובה לעשות לכל הרוחות בכדי להראות שהקב"ה שולט שם, אבל מהיות טוב אל תיקרא רע, כיון שיש אומרים לעשות, למה לא נעשה? כך הדבר, כאשר אתה רוצה להרחיב את המצוה.

זאת שיטת מהרי"ץ לאורך כל הדרך, לגבי דברים רבים. ה"ה בנ"ד, בודאי שאין למהרי"ץ שום סיבה שלא לקבל את המנהג הזה, ובפרט שהוא מקדים שאלו ימי דין, ותלו זאת במיתת תלמידי רבי עקיבא. א"כ אם היינו שואלים את מהרי"ץ על כך, בודאי שהוא היה מקבל את זה. ומה שהוא לא כתב זאת, כיון שלא היתה שאלה כזאת בזמנו, כפי שביארנו.

זהו מה שהקדמנו בתחילת השיעור, כי כל החומרות המתפשטות בדורות האחרונים, מתוך זוהמת הנחש הקדמוני, אלו דברים מקובלים ורצויים.

ביאור דברי מרן שליט"א בשלחן ערוך המקוצר ח"ג לגבי מנהג מדורות אש בל"ג בעומר "לא נהגו בתימן", ויסוד חשוב בכל מקום שכתוב בשע"ה סגנון "לא נהגו וכיו"ב.

דרך אגב, מישהו שאל אותי לגבי מה שכתבתי בס"ד בשלחן ערוך המקוצר [בהערות עיני יצחק, סימן צ"ב הלכות ימי ספירת העומר, אמצע הערה י"ד בזה"ל, מנהג עשיית מדורות אש וכיוצא בזה בל"ג בעומר, לא נהגו בתימן. רק אין נופלין בו על פניהם ואין אומרים אל ארך אפים, ולא למנצח יענך וגו'. הוא שאל אותי, למה כתבת שלא עושים מדורות, לכאורה זה כמו 'שוקולדות', כמו שאתה אומר כל הזמן, כמו שאבותינו לא אכלו שוקולד כיון שלא היה, זה לא נוגע לגבינו כיום, כך גם לגבי דברים אחרים. א"כ, כך צריך להיות גם בנ"ד.

כך שאל אותי בני הבה"ח דוד הי"ו, בצחוק, זה כמו שוקולדה, מהו ההבדל?

עניתי לו, תשמע, לא לכך נתכוונתי. כאשר כתבתי זאת, לא באתי להגיד, לא לעשות מדורות. אני רק קובע מציאות. הדור הזה, לא יודע מה אבותינו נהגו, אם לא נכתוב בספרים את המסורת שהיתה בדורות שעברו, אם לא ננציח זאת, יחשבו שעניין מדורות אש מקובל מדורי דורות, מדור הקדמונים. צריך לדעת את המשקל שלדבר, וכיצד להתייחס לכך. תדע לך, שהדבר לא היה, אלו דברים חדשים מקרוב באו, אל תחשוב כי זה בגדר מנהג ישראל תורה הוא. תעשה או לא תעשה, רק שתדע איך להתייחס למנהג.

והאמת היא, כי אותו הדבר לגבי דברים רבים הכתובים בספרי שלחן ערוך המקוצר, לפעמים חושבים שאני מתכווין לשלול את הדבר, אבל זה לא כך. הדבר תלוי. אם אני כותב נימוקים, אז אין הכי נמי עדיף שלא. אבל לגבי הרבה דברים, למשל לגבי מה שראו שכתבתי [בש"ע המקוצר ה'ל' פיאור הראש והזקן סי' קמ"ט אות כ"ז ד"ה גס] בעניין מה שמביאים לרב, לחכם או לאדמו"ר, לעשות תספורת לילד מגיל 3. כביכול אני נגד הדבר. אבל אדרבה, אני בעצמי עושה זאת. אני רק אומר את המציאות, שהדבר לא היה נהוג בעבר. זאת בכדי לדעת, מה היה. ואם באיזה דור, יתעורר איזה דבר, ידעו שזה בעצם דבר חדש, ואם ימצאו איזו סיבה לבטל זאת, שלא יחשבו שהם לא יכולים כיון שנהגו כך מדורי דורות.

ראיתי בגליון פנינים [גליון ע"ט שנה י' ה'תשע"ח], דבר נוסף חדש, מנהג אכילת ביצים בל"ג בעומר. ישנו מנהג מעניין ביום ל"ג בעומר לאכול ביצה, ויש שהקפידו לאכלה כשהיא צבועה בצבע חום. מאיפה המנהג הזה? מקור המנהג וטעמו לוטים בערפלי טוהר, אך ידוע שכן נהגו כמה מגדולי רבותינו החסידים, וכן נהגו בעיירות ובקהילות רבות ברחבי אירופה. והם מחפשים איזה טעמים, או מקורות, לדבר הזה.

שערי יצחק – השיעור השבועי

הוא מביא עוד כמה ספרים, שכתוב כך, 'טוב שכך ינהגו בכל מקום'. והאדמו"ר מרימנוב נהג לספור ביום כמה פעמים, בשו"ת מראה יחזקאל.

והביא גם בשם בעל דרכי חיים ושלום [ממונקאטש], שלא להסיח דעת מספירת העומר. זאת אני יכול להבין, זה גם אני בעצמי עושה, אם אני נזכר פתאום בספירת העומר, לא בכוונה, אז אני אומר זאת. אבל לבוא ולעשות את זה, כביכול זאת מצוה, אלו דברים חדשים. טוב, אולי הצדיקים, זה מדרגה בפע"צ. כפי שהשל"ה הק' כתב איזה עניין (לגבי ספירת ז' ימי נקיים בפה), ובעל נודע ביהודה, זהו הגאון רבי יחזקאל לנדא, כתב עליו, 'אוהב מצוות לא ישבע מצוות'. הוא מוסיף מצוות שאינן כתובות, דברים שהם אינם מדרבנן, ואפילו לא מצד חומרא, אין להם שום מקור, אבל הוא 'אוהב מצוות', צדיק שמחפש מצוות, להוסיף עוד מצוות. אבל צריכים לדעת, כי זאת אינה ההלכה.

בנידון דידן, לגבי ספירת העומר, כבר הסברתי בשנים שעברו [עיין שיעור מוצש"ק בהר ה'תשע"ו ב'שכ"ז], שאיננו בעד הדבר הזה, לספור ספירת העומר גם ביום, כיון שזהו מנהג של קראים. הרי הקראים אינם מאמינים בתורה שבע"פ, וכיון שכתוב בתורה, תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם וַיִּקְרָא כ"ג, ט"ז, הם לא מבינים יותר מן המלים הכתובות, ומאחר שכתוב 'יום' אז הם סופרים ביום. כיון שאיננו רוצים ח"ו לחקות את הקראים, לכן איננו רוצים להנהיג זאת, בתורת סייג וגדר, לא לחדש דברים שלא היו בעבר, ויכול להיות שבכוונה נמנעו מהם. למרות שבעצם יש בכך תקנה לכאורה, לאלה שעלולים להפסיד את הספירה.

שאלה מהקהל: לגבי ספירת העומר ביום – לא להסיח דעת – יש דבר כזה בספירת שבעה נקיים של נדה?

הערה מהקהל: דוקא זה הולך טוב עם התפוח אדמה [ששמים במדורה].... תשובת מרן שליט"א: יכול להיות... כפתור ופרח.

כמרכן, לגבי מנהג החסידים לאכול מצה ביום י"ד באייר.

וכן לגבי מנהג החסידים בימי ספירת העומר, לספור כל הזמן את העומר. מובא [מאמר הדעה והדיבור, עמ' 17] בשם האדמו"ר מרימנוב, שצריך בכל יום להזכיר לפחות עשר פעמים במשך היום, 'היום כך וכך לעומר'.

מהיכן המצוה הזאת? מאיפה בא הדבר הזה?

כמרכן ישנו מנהג, דוקא ישנם פוסקים הממליצים על כך, אבל אנחנו לא מסכימים לזה, לספור ספירת העומר גם ביום. הם אומרים, נכון שמצוות ספירת העומר היא בלילה, אבל כיון שישנם אנשים העלולים לשכוח, ואם לא יזכרו לספור במשך כל היום הם יפסידו את הספירה, לכן תספור ביום אחרי תפילת שחרית. הם ממליצים על כך.

בספר ספירת העומר [דף ע"ו] הוא מביא לכך מקורות. למשל, בספר מועד לכל חי [חודש ניסן, סימן ה' – ספירת העומר] כתוב כך, יש מקומות שנוהגים דאחר קדיש תתקבל מתפילת שחרית, או קודם אמירת קוה אל ה', אומר הש"ץ בקול רם, 'אמש היתה הספירה כך וכך, ומי ששכח יספור בלא ברכה'. והוא מנהג נכון.

גם כף החיים [סימן תפ"ט אות פ'] כותב זאת, יש נוהגים דבכל יום אחר תפילת שחרית מגביה החזן קולו לספור מה שספרו בלילה. הוא כבר כותב, ממש לספור מה ספרו, לא רק להודיע. בספר מועד לכל חי כתוב, שנהגו להזכיר למי שלא ספר שיספור עכשיו, אבל הכה"ח כבר כותב, שהם סופרים מה שספרו. וחוזרים לספור עמו גם הציבור, כדי שאם שכח אחד לספור בלילה תעלה לו זו הספירה, ולספור שאר הימים בברכה.

תשובת מרן שליט"א: לא. שם הכוונה שתתן דעתה כי נקי ואין דם, מה שלא שייך בעניינינו. ובלאו הכי שם אין עניין ספירה בפה, זולת לפי דעת השל"ה שהזכרנו, ואין הלכה כמותו, ולא נהגו כמוהו בכל תפוצות ישראל.

מהלך נוסף לביאור דעת מהרי"ץ בעניין תספורת בימי הספירה לכבוד שבת.

נחזור לעניינינו. אמרנו מהלך אחד, בכדי להסביר מדוע אפילו שמהרי"ץ מתיר להסתפר לכבוד שבת, זה לא מפקיע את העניין, כביכול אין בכלל עניין של ספירת העומר. אלא, אם היינו שואלים את מהרי"ץ, הוא היה אומר, כן, אין שום סיבה להתיר בכל ימות השבוע. אמנם הוא לא התיר זאת במפורש, כיון שלא היה צורך בזמנו להתיר זאת, אבל אם היינו שואלים אותו, בודאי שלפי שיטתו צריך להיות, שבימות השבוע המנהג הזה אכן מקובל, כיון שכבר נהגו אותו, ואפילו כדאי לקבל אותו מחדש. זהו דבר אחד.

דבר שני, לפני כמה שיעורים הבאתי, כי מהרי"ץ דיבר על עירו צנעא, ואולי בעוד כמה מקומות. צנעא ובנותיה. כמה מקומות ההולכים לפי המנהג הזה, שמסתפרים בכל ערב שבת. אבל ברוב ככל המקומות בארץ תימן, לא היה דבר כזה, לא הסתפרו בכל ערב שבת, אלא כפי שבזמנינו, פעם אחת בחודש. וגם כן, לא הסתפרו דוקא בערב שבת.

בכך הסברנו, למה מהרי"ז, רבינו יצחק ונה זצ"ל, והבאנו עוד תכלאל אחד ישן, שם כתוב המנהג הזה של מניעת תספורת, ובזמנם לא היתה שום כפייה, אלא נהגו זאת ברצון. ואפילו ישנם כאלה המחמירים, שלא להסתפר מערב פסח ועד ערב שבועות, כדעת רבינו האר"י ז"ל. א"כ רואים, שישנם מקומות שקיבלנו את המנהג הזה ברצון. זהו שורש הדבר. במקומות שנהגו להסתפר בכל ערב שבת, לכבוד שבת קודש, הם לא היו יכולים לקבל את המנהג הזה,

לא להסתפר, כי אצלם הם אינם יכולים לסבול זאת, לאחר שבוע או כמה ימים, הדבר מציק להם, כיון שהם רגילים להסתפר בכל ע"ש. אבל אלה שבלאו כי רגילים בכך, ומסתפרים רק פעם בחודש או יותר, להם זה לא מפריע, ולכן הם קיבלו זאת.

ממילא חושבני, כי אולי בעל שושנת המלך אכן צודק. אמנם הישגתי עליו בשו"ת עולת יצחק, וגם הרב אורן צדוק מעצמו, עוד לפני שראה את מה שכתבתי, שלכאורה בעל שושנת המלך כותב דבר, אשר היה נראה לנו לא מדוייק. הוא מתחיל כך את העניין, מנהגינו הקדום להסתפר בימי העומר בערב שבת לכבוד שבת. כך הוא מתחיל. בעל תורת חכם, התחיל בסגנון אחר. הוא כתב, מי שנהג להסתפר בימי העומר, זה בכלל לא אסור, ואין בזה משום לא תתגודדו, ואלו דברים שאין להם עיקר, ובמנהגים כל אחד יעשה מה שהוא רוצה. אבל בעל שושנת המלך, שהיה אחרי התורה חכם, הוא מתחיל כך, מנהגינו הקדום להסתפר בימי העומר בערב שבת לכבוד שבת, דעשה דדברי נביא עדיף ממנהגא, דכתיב וקראת לשבת עונג. ומקרוב כמו ארבעים שנה בא חכם אחד מאיי הים, והכריח הצבור שלא ברצונם וכו'.

מי גילה רז זה, לבעל שושנת המלך, שבימי קדם נהגו להסתפר בכל ערב שבת? הרי מהרי"ץ זיע"א, לא אומר זאת, ולא אף אחד אחר. רק בדרך נבואה, אפשר לדעת זאת. לא כתוב בספרים, בדברים שנהגו לפני מאות שנים. אנחנו לא יודעים להגיד, מה הם נהגו.

אבל, יכול להיות שהוא צודק. דהיינו, אנחנו לא יודעים כך, ולא יכולים לדעת הפוך. אבל מסתבר שהוא צודק. כעת, לאחר שעשיתי את חשבון כל המהלכים האלה. הרי זה מסביר, איך יכול להיות שבתים, ישנם מקומות שקיבלו את המנהג, וישנם כאלה שלא קיבלו. לפי זה, הדבר מובן. אלה שלא קיבלו, הסיבה היא כיון

שערי יצחק – השיעור השבועי

הסיבה שדוחה. דהיינו מהרי"ץ עשה כאן פשרה, בכדי לסדר את המנהג הקדום, כדרכו בקודש, שהוא נולך בדרך הממוצעת, שהיא הדרך הנכונה ללכת בה.

בנוגע לראיה מבעל תורת חכם, מכך שהתחיל בסגנון ש'איין איסור', צריכים לדעת לגבי בעל תורת חכם, שכבר כותב עליו בעל שושנת המלך [בהקדמתו], שישנם הרבה דברים בספר שלו שאינם מדוייקים. לכן, הוא עשה את החיבור שלו. דהיינו, התורת חכם עשה קיצורים, ושושנת המלך עשה את הקיצור בסגנון אחר. הוא כותב כך, ואפריין נמטייה להרב הדיין המקובל, שמו נודע בישראל, כמוה"ר יחיא צאלח בן יעקב נע"ג, הוא נקרא מהרי"ץ השני, אשר קדמני וסקל המסלה לפני, ואזר כגבר חלציו לקצר ולהביא פסקי דינים האלו בלשון צח ויפה. ומחזיקנא ליה טיבותא על דא. אבל מכל מקום לא נחה ולא שקטה הדעת בזה, לסבת כי כמה דינים נשמטו בקיצורו מאשר נמצאו בעיקר החיבור, כמו הלכות נטילת ידים וכיוצא. לדבריו, הרבה מעיקרי הדברים, הוא בכלל השמיט. כביכול, חסר כמה דברים. וגם כן כמה ביאורים אשר ביארם הרב המחבר בתשובותיו על לשון השלחן ערוך והרמב"ם, והוא ז"ל לא העלים אפילו בדרך קצרה כי אם בדרך המחאה. ולכן עליו לא סמכתי, אבל לעצמי יגעתי עד אשר מצאתי.

אבל בהקדמתו לספרו קרבן תודה, הוא כותב זאת באופן יותר ברור. לבעל תורת חכם, יש גם ספר בשם מקור חיים, על הלכות שחיטה. והאמת היא, שהמעייין בסגנון שלו, יראה כי הסגנון אינו כ"כ משופץ. דהיינו, זה כמו – אינני רוצה לומר את המלה – טיוטא. החיבור אינו מושלם, מבחינת הסגנון. הוא אינו ערוך כ"כ בצורה מדוייקת.

בכל אופן, בהקדמה לספר קרבן תודה, כותב בעל שושנת המלך על בעל מקור חיים, שהוא

שהם כל הזמן הסתפרו בכל ערב שבת. כי אחרת, לא מובן איך ישנם הרבה מקומות שאכן קיבלו. פירושו, כי כל אחד לפי איך שהוא, הדבר היה תלוי בהנהגה שלהם בשאר ימות השנה. ממילא מובן, כי בעיר צנעא, כנראה גם אז כך היה המנהג הקדום, ולכן הם לא יכלו לקבל את המנהג, למרות שהם יותר אנשים המדקדקים במצוות, יותר בני תורה, יותר תלמידי חכמים. אבל במקומות האחרים, אכן קיבלו את המנהג הזה, כי להם הדבר לא היה קשה.

ממילא, כנראה צודק בעל שושנת המלך. אף כי אינני יודע, מהיכן הוא ידע זאת. כי אנחנו מניחים בפשטות, שהמנהג הזה, להסתפר בכל ערב שבת, נכנס רק בדורות האחרונים, כי הדבר מוזכר ברמ"א ובחמדת ימים, לכן נראה לנו שמסתבר כי העניין להסר בכל ערב שבת בא עפ"י דברי המקובלים, וממילא זאת הנהגה של הדורות האחרונים. אבל אי אפשר לדעת. יכול להיות שהמנהג הזה היה קיים מדורות עולם, מאיפה שהרמ"א הביא זאת לגבי ארצות אשכנז, אולי גם בארץ תימן, הדבר היה גם לפני 700-800 שנה. בכל אופן הדבר מסביר לנו, למה נתחלקו המקומות במנהגים הללו.

א"כ יוצא, כי גם אם הדבר נכון, שבימי קדם הסתפרו רק בערב שבת, ובגלל זה אין לנו ראיה מה הם היו עושים לגבי יתר ימות השבוע, אבל אילו היו מסתפרים בעם בחודש, או בכל ימות השבוע, ממילא גם הם אכן היו מקבלים. ממילא יוצא שבזמנינו, שהתהפכו היוצרות, והאנשים בלאו הכי לא מסתפרים בכל ימות השנה בכל ערב שבת, הרי אם אבות אבותיהם היו נשאלים על זה, היו אומרים להם, כן, בודאי, למה לא? זהו מנהג טוב, מדוע לא לקבלו. כפי שאמרנו, הדבר בגדר 'שוקולד'.

זהו מהלך שני, בכדי להסביר למעשה, כי בסופו של דבר, לפי שיטת מהרי"ץ זיע"א, ההיתר לכולם הוא אך ורק בערב שבת. רק זאת

הניח מקום להתגדר אחריו, והוא השמיט קצת עניינים, וידוע ומפורסם לכל באי שער עירו כי הרב הנזכר לעיל היה טרוד בצרכי בני דורו, ולכן לא פנה אלי חיבורו, להגיה חֲשָׁפוֹ ולהאיר אורו. ולכן נתתי את לבי ודעתי החלושה, אני הקל והצעיר בסברא קלושה, לקום ולגלות מסתריו. רואים כי מחבר הספר מקור חיים, וספר תורת חכם, היה טרוד בצרכי דורו.

מה הפירוש, 'טרוד בצרכי דורו'? מי שיפתח את הספר סערת תימן, ידע מה היה בדיוק.

כתוב שם [בדף ל"א] כך, הר"י בן יעקב צאלח, בעל לב טוב ונדיב, מקביל פני כל אדם בפנים מאירים ומקרבו לעבודת ה' ויראתו. בכל מאמצי כחו מפקח על העניים, וביותר יתומים ויתומות, ואם הגיעו לפרקן משתדל להשיאן, ומעשה אחרים לעזור להם בהוצאות הנישואין וגם עושה כיד ה' הטובה עליו.

وهוא כותב איך הוא עשה תקנה, בכדי שלא יעשו שבועה, כשעשו מסחר עם הגויים, בכדי לחזק את העיסקא, לשבח את ה', שלא תהיה שבועה ממש.

לבעלי חנויות שדרכם להלך בשוק בלא טלית, עשה טליתות קטנים שיש להם בית צואר מכסים את החזה מלפנים, ומלאחור נמשכים למטה מן העורף כשיעור חצי אמה, והטיל בהם ציציות וחלקן לבעלי החנויות כדי שלא יתהלכו בלא ציצית. אשר ידם משגת שלמו דמיהם, והעניים נתנם להם במתנה.

אם יש ריב בין שנים, או בין איש ואשתו, משתדל להשוות דעותיהם. הולך ובא וטורח בחנם עדי ישאו פניו, ותנוח דעתם לדרך השלום. בכל עסקי צבור היה עמל לשם שמים, לא להתגדל ולא להתיחר. רכש לו אהבה בלב הכל, קטן וגדול. וכמה שנים הוא חי? והיו ימיו כמו נ"ה שנה, ונאסף לח"ן בשנת בק"ע התרי"ט. נו, אז אדם שעסוק בצרכי ציבור,

ונפטר בגיל חמשים וחמש, וחיבר גם ספרים, אלו טענות יש לנו עליו?

מצד שני, לגבי הרב שלום חבשוש, כותב בעל סערת תימן [בדף מ"ט] כך, שונא את השררה. ולא נכנס בעסק צבורי כל ימי חייו. לא מתעניין בענייני ציבור. כי אם עשה תורתו קבע, ומלאכתו עראי. בשעותיו הפנויות, מתעסק במלאכת צורף כסף, ונהנה מיגיע כפיו. חיבר ספר קרבן תודה, ביאור לספר מקור חיים, חיבור ה"ר יחיא בן יעקב צאלח הנז'. וספר שושנת המלך, קיצור שו"ת פעולת צדיק למהרי"ץ ז"ל. לימינו בישיבה, הרי הוא היה ראש הישיבה, אז לימינו בישיבה, היה הר"ר שלום בן שלום שמן וכו'. ובדף קע"ד הוא כותב עליו, חי שמונים שנה. א"כ מובן, שישנו הבדל.

במלים אחרות, אין לדייק מהספר תורת חכם, כיון שהספר הזה הוא לא בסגנון מהוקצע. הוא פתח בכך ש'אין איסור', ובסוף הוא כתב לגבי ערב שבת. אי אפשר לדייק מזה ולהוציא מכך הלכות, כיון שהדבר היה מתוך דוחק ולחץ, מרוב הטרדות שלו. והעיקר הוא, לדייק את התשובות של מהרי"ץ, אשר משם המקור. ישנם עוד דברים הדומים לכך, אבל אין כעת פנאי לכך. זאת רק דוגמא אחת מיני רבות.

הרי בודאי מדינא אין איסור, אין לכך מקור בש"ס וברמב"ם וכו'.

חקירה בעניין ספירת העומר, האם המטרה היא שהאדם ידע ויאמר את מספר הימים והשבועות, או שישנו עניין להתאמץ ולעשות את חשבון הימים וחשבון השבועות.

לגבי מה שאמרתי מקודם בקשר לספירת העומר, האמת היא כי כבר הרבה שנים אני מסתפק באיזה עניין, יש לי איזו חקירה, ומעניין אותי לדעת מה אתם חושבים עליה. אינני יודע, האם אפשר במסגרת השיעור לדבר, אבל כל מי שיש לו משהו על כך, אשמח לשמוע.

בעניין אמירת אתמול כך וכך בעומר לפני ספירת העומר, והאם נהגו זאת בכל תימן.

היום בזמנינו, כולם אומרים לפני הספירה, הרב מכריז, אתמול כך וכך יומי בעומרא וכו'. וישנם החושבים כי בטח כך נהגו בכל הדורות. אינני יודע, מה נהגו לפני כמה מאות שנים. לא יודעים. כפי שאמרנו לעיל, אין לנו עדויות, אלו דברים שלא כתבו אותם בספרים.

אבל חושבני, כי בעבר לא נהגו לומר זאת. לא רק בגלל שזה לא כתוב בספרי התכלאל. מהרי"ץ כותב, תגיד האידנא כך וכך יומי בעומרא. אבל הופתעתי לשמוע לפני כמה שנים, היה כאן הרב שלום בן סעדיה מהאצרי, והוא אמר לי, אצלינו במהאצר לא היו אומרים 'אתמול כך וכך', אלא ישר מתחילים את הברכה. אמרתי לו, מה הפירוש? וכי לא היו מתבלבלים? ענה לי, לא, הראש שלנו היה צלול וברור, אף אחד לא היה מתבלבל, היו יודעים.

הרי ההלכה היא, שלפני שהאדם סופר, עליו לדעת מה הוא סופר. אבל הוא אומר, שאצלם לא נהגו. אמרתי לעצמי, אם נשאלו מקומות כאלה שלא נהגו לומר את הספירה של אתמול, ולפי ספרי התכלאל כך נראה כיון שהדבר אינו מוזכר, אז מסתמא כנראה כי בער בכל המקומות כך נהגו. אבל אחר כך, כאשר ראו שנחלשו הדורות, הנהיגו לומר 'אתמול כך וכך', בכדי שלא יהיו כאלה שיטעו. אבל רואים כך מהעבר, שלא נהגו לומר, כי לא היה צורך לכתוב את זה בפרוטרוט מה אומרים בכל יום.

דרך אגב, בכדי להראות כמה ירד הדורות שלנו, לעומת הדורות שעברו, היום לכל ספר תורה עושים הגהה במחשב, ומוצאים כמה שגיאות. אבל הרב שלום מהאצרי הנ"ל, כתב ספר תורה בתימן, ומישהו התווכח איתו ואמר לו, צריך לקחת את הס"ת להגהה במחשב. אמר לו, אני אומר לך כי אין בו שום טעות. הגהנו אותו, והספר 'חלק'. אמר לו, לא, בטח

פעמים רבות נסתפקתי, מה עניין המצוה בספירת העומר? הדבר בגדר ספק, או חקירה. דהיינו, הערב ספרנו ארבעים ושלושה ימים בעומר, 'האידנא ארבעין ותלתא יומי בעומרא'. מה העניין בספירה? לומר את הספירה, מה מספר היום, או לחשבן זאת? דהיינו, אדם שבזמן הספירה אינו יודע מה הספירה היום, והוא ניגש ללוח השנה ורואה שהיום מ"ג בעומר, שזה ששה שבועות ועוד יום אחד. או דילמא, שישנו עניין שהאדם יתאמץ לעשות את החשבון. בשנה הזאת, זה דבר קל, כי בכל ערב שבת, נגמר סוף השבוע, לכן פחות מתבלבלים. אבל השאלה האם האדם צריך לעשות חשבון, כמה זה? כגון היום, אם היה עשרים וחמש ימים, כמה שבועות הם? שבע כפול שלוש, הם עשרים ואחד, ועוד ארבע, סה"כ עשרים וחמשה. תלתא שבועי וארבעה יומי. דהיינו, האם ישנו עניין שהאדם יתאמץ לעשות את החשבון, או שהוא יכול לקחת ולקרוא מהסידור וזהו. העיקר שאמרתי את הספירה, וכי אני צריך להתאמץ?

פשיטא שאין הדבר מעכב, כי העיקר שאמר. אך השאלה אם יש בזה עניין, מצוה כתקנה, מן המובחר? או שאין בכך שום תועלת, וחבל על המאמץ לעשות סימנים לעצמו ולחשב כל פעם. לא מצאתי בשום ספר שדן בחקירה זו.

אני בעצמי, עושה זאת כל השנים, אני אומר את ספירת העומר בעל פה, אינני מסתכל בסידור, אז אני צריך בכל פעם לחשבן. ובפרט שאני צריך לומר זאת בציבור, לכן כל הזמן במחשבה מאומצת, איך מסתדר השבועות עם הימים, וכמה זה יוצא בסוף. או שאלו דברים בטלים, חבל על המאמץ, תקרא מה שכתוב וזהו. אני מסתפק בספק הזה, כבר הרבה שנים. בדורות שעברו, בספר התכלאל לא היה כתוב כפי שכתוב בזמנינו כיום, כל יום את הספירה. כתוב רק 'ראשי פרקים'. ביום הראשון תגיד כך, וביום השני תגיד כך, ובסוף השבוע וכן בסוף השבועות תאמר כך, וזהו. את היתר, תבין לבד.

במחשב ימצאו טעות. הם התווכחו. לבסוף הם התערבו ביניהם, אינני יודע אל איזה סכום שיתרמו, 500 דולר, כל אחד, אם ימצא שלא כדבריו. לקחו את הס"ת למחשב, ולא היתה שום טעות. לא מצאו אפילו שגיאה אחת, בכל הס"ת. לא היו חסרות ויתרות. הם היו אז אנשים עם ראש צלול וברור, לא מבולבלים. ראש מסודר.

סומא חשוב כמת – זהו האדם שאינו שומר על עיניו.

כתוב בספר הזוהר הק' [פרשת אמור, דף צ"ז ע"ב], מאן דמטי טהור להאיי יומא, וחושבנא לא אתאביד מניה, כד מאטי להאי ליליא לבעי ליה למלעי באורייתא ולא תחברה בה, ולנטרא דכיו עלאה דמטי עליה בההוא ליליא, ואתדכי. אמרנו בעבר, כי שבעת השבועות הללו, הם שבועות של טהרה. שבע פעמים, להיטהר מכל הטומאות, ולהגיע טהור ליום חג השבועות, ושהטהרה תלוי בספירה. החשבון לא נאבד, כי האדם הזה לא שכח.

מביאים בספר 'זכרון בספר' [דף קנ"ה] על אחד הצדיקים, שהיה חוזר כל ימי הספירה על המימרא שכתוב בזוה"ק, 'מאן דמטי טהור להאיי יומא, וחושבנא לא אתאביד מניה, מי שבא טהור לחג השבועות, ולא הפסיד יום אחד מהחשבון, הקב"ה מעטר אותו בקבלת התורה. ומביאים שם על צדיק נוסף, שנתן קול אנחה, "אוי, כבר עבר חצי מימי הספירה". כמה עבר? אנחנו כבר בשבוע האחרון. הוא היה אומר לאנשים, אפילו אם נשאר רק עוד יום אחד, אתה יכול עדיין לתקן. תְּסַפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם [ויקרא כ"ג, ט"ז]. עוד יום אחד. אולי הוא מדייק זאת ממה שכתוב "יום", ולא ימים בלשון רבים. האדם יכול עדיין בימים הללו, ימים של קדושה וטהרה, של הכנה למתן תורה, אפילו אם נשאר רק היום האחרון, תתאמץ ותחטוף.

בהמשך [דף קנ"ו] מובא דבר חשוב מאד. דבר מוסר, שצריך ג"כ לקחת אותו לתשומת לב.

מצינו בגמרא [מסכת נדרים דף ס"ד ע"ב, עבודה זרה דף ה' ע"א], שהסומא חשוב כמת. סומא, רח"ל אדם שאינו רואה. חשבתי לומר שג"כ ברוחניות הוא כך. שאם לא שומר על עיניו, הוא חשוב כמת. אין לו שום לחלוחיות של קדושה, כלום לא נכנס בו. הוא מרגיש כ'אורח' בקדושה, ותמיד מרגיש אצלו קרירות. בעבודת ה'.

אם אדם שומר על עיניו, הוא גורם כביכול שהשכינה הק' – ריבונו של עולם – יגלה את עיניו בהשגחה פרטית על כל העולם. דהיינו, אם האדם שומר על עיניו בקדושה ובטהרה, ממילא הקב"ה מאיר את עיניו בתורה, מראה לו דברים שלא רואים אותם ברגע הראשון. ואם ח"ו אדם מפקיר את עיניו, הוא גורם שהעיניים של מעלה כביכול יהיו בהסתר, וזה גורם לאותו אדם לחשוב שהעולם הוא עולם הפקר, ועולם כמנהגו נוהג, והוא מתרחק עד מאד וכו'.

לפני כן הוא מביא בשם הבעש"ט הק', על הפסוק י"י צלך על יד ימינך, שהרבש"ע הוא כביכול הצל של האדם. כמו כל דבר שהאדם עושה כך נעשה בצל שלו, כך כביכול הרבש"ע הוא כמו הצל של האדם. וכביכול כשהאדם מרים ידו, הרבש"ע מרים נגדו מדת החסד, הנקראת בשם יד. אז אם האדם שומר על העיניים, ממילא מן השמים משפיעים עליו שפע של קדושה, ומאירים לו את העיניים. ואם לא, ח"ו זה סוגר את העיניים, זהו סומא החשוב כמת.

התייחסות נוספת לחומרת עניין חדירת ההשערה שמקורה מחוץ לבית המדרש, שכביכול ישנו קשר בין תלמידי רבי עקיבא לבין מלחמת בר כוכבא – בר כוֹזִיבָא, והתייחסות למנהגים שונים אשר תולים בהם כל מיני אסמכתאות ומקורות שונים.

בני הרב שאול הי"ו שלח אלי משהו, הקשור למה שדיברנו מספר פעמים [במוצש"ק בהר,

שערי יצחק – השיעור השבועי

בכל אופן, הם הסבירו כך, על כן ביום ההילולא של רבי שמעון בר יוחאי, שהיה המורד הגדול נגד הרומאים, (תלמידו של רבי עקיבא, שהיה נושא כליו של בר כוכבא), מדליקים מדורות על קברו וכן במקומות שונים בארץ, לרמז על חרותנו ופדות נפשנו מכל שלטון זר.

ומובאת שם [בקובץ 'שמעתיך' הערה, שאחד האדמו"רים [באגרות קדש חלק ט', עמוד ס"ד] שלל את סברא זו. ובדבריו למחבר אחד שהכניס סברא זו לספרו כתב, ביאורו דל"ג בעומר שזהו תלוי במלחמת בר כוכבא וכו', הנה זהו היפך הש"ס, אף שנמצא בספרי המשכילים. כך כותב לו אותו אדמו"ר, אשר ידע מאיפה שורש הדברים האלה, שהם באו 'מבחוץ', מספרי המשכילים. אבל זה נגד הגמרא במס' יבמות, שתלמידי רבי עקיבא מתו כיון שלא נהגו כבוד זה בזה. א"כ, מה אתם מקשקשים?

ומובא שם בהמשך, ובספר 'בין פסח לשבועות', העיר על טעם זה, שאינו מתאים עם משנה מפורשת, שהמשואות פסקו בגלל הצדוקים. הוא מביא את הדעה הזאת, ומעיר עליה. מה אתה מדבר? הרי זה נגד משנה מפורשת, שהמשואות בטלו בגלל הצדוקים. איפה היו משואות, בזמן רשב"י? בתחילה היו משיאין משואות, אבל כיון שהצדוקים בלבלו את החכמים, וגם הם היו משיאין משואות בכדי לבלבל את עם ישראל, לכן התקינו לשלוח שלוחים, כמבואר במשנה במס' ראש השנה. א"כ, איך אתם מפרשים כך? הדבר בכלל אינו מציאותי.

וכתב על מביא טעם זה בלשון של תמיהה, מהיכן שאב דבריו אלו? מאיפה לקחת את הטעם הזה?

ואני אומר, כי זאת לא רק תמיהה. לא רק שהוא תמה, אלא זה גערה צריכה להיות. אסור להביא דברים כאלה. זה פשוט בא מבחוץ.

בחוקותי, במדבר, ומוצש"ק בהעלותך שנת ה'תשע"ז, לגבי מה שמפיצים כל מיני דעות חיצוניות, על תלמידי רבי עקיבא, שכביכול היה להם קשר עם הצבא של הרומיים. הוכחנו וביטלנו את הדעה הזאת, מכל מיני הוכחות, והזכרנו זאת שוב גם בזמן האחרון.

הוא כתב לי כך, תמיד חשבתי כי אין שום השפעה לדעה הרפורמית שתלמידי רבי עקיבא מתו במלחמת בר כוכבא, אלא רק בשולי המחנה. מי שמע על זה. לא מדברים על זה, רק אצל הפשרנים. לא במרכז.

אלא שנבהלתי לראות השנה בליל ל"ג בעומר, בחידון שנעשה בקהילה חרדית לילדים, תוספת טעות הנמשכת מדעה זו. הם כתבו, שאחת הסיפות להדלקת המדורות בליל ל"ג בעומר, היא זכר למשואות שהדליקו תלמידי רבי עקיבא בנס המרד. צריך לשרש את הטעות הזו.

وهוא שלח לי צילום מדברי הספר זיו המנהגים ועמ' ק"ה. מובא בכתב עת 'שמעתיך' 162 ה'תשס"ה, שהוא בעצמו כותב, המדורות הינם זכר למשואות שהיו מעלים להודיע על קידוש החודש, והרומאים הכובשים אסרו לעשות כן, לכן היו המדורות סמל של מרד. דהיינו, המדורות הן סימן של מרד. שוב הפעם, קישרו למלחמה זאת, ועכשיו מוסיפים, שזאת הסיבה למה עושים מדורות.

כעת מובן, למה חשוב לדעת את מ"ש בשע"ה, שאצלינו בתימן לא היו מדורות. אומרים על כל מיני דברים, שהם היו בעבר, כביכול זאת מסורת אבות. אבל כפי שאמרתי בעבר ומוצש"ק בשלח ה'תשע"ד, אם ישנם דברים שאבותינו לא נהגו, זהו סימן שהדבר שאינו מבוסס, שאלו דברים חדשים, וצריך לבדוק במדויק מהיכן זה בא. אל תתלה בזה טעמים ותילי תילים, ומי יודע לאיפה תגיע.

בספר מבשר טוב וירושלם, ג', מנהג עמי הארצות והציונים, (תינוקות שנשבו). יש המוצאים חיזוק לסברא שיום ל"ג בעומר קשור למאורעות בתולדות מלחמות עם ישראל. בישראל החילונית הנבובה, נהוג לחגוג את ל"ג בעומר לזכר מרד בר כוכבא. המנהג של הדלקת מדורות בל"ג בעומר – ביום י"ח באייר – מקושר גם להסבר המבוסס על הקשר בין מרד בר כוכבא ובין ל"ג בעומר. המורדים הדליקו משואות אש על ראשי ההרים, כדי להעביר את ההודעה על פרוץ המרד. אצל החילונים, זאת המטרה של מדורות ל"ג בעומר. אצלם זה מתקשר. משהו לאומי. מרד בר כוכבא. והמדורות שמדליקים היום בל"ג בעומר, הן זכר לאותן משואות.

בעניין מנהג חץ וקשת בל"ג בעומר.

בעת, ישנו מנהג נוסף, של חץ וקשת, והוא אומר כי לדידהו גם זה קשור למרד. וז"ל, גם מנהג החץ והקשת, קשור לזכר מרד בר כוכבא. קשתות וחצים שימשו בימי בר כוכבא ככלי הנשק העיקריים בקרב. לזכר מלחמת בר כוכבא ברומאים, נהוג להכין בל"ג בעומר קשתות וחצים ולשחק עימם ליד המדורה.

האמת היא, כי בעניין הקשתות והחצים, יש לכך קצת מקורות בקודש. כגון, בספר אבני שוהם [דף תי"ב] כתוב כך, ישנם מקומות בהם הילדים יורים בקשתות ביום ל"ג בעומר. הוא מביא זאת מתוך הספר בני יששכר [מאמרי חודש אייר, מאמר ג', אותיות ד'–ה', בשם רבו מהרמ"מ מרימנוב. וכידוע, הספר בני יששכר, הוא ספר כשר.

הטעם, לפי שכל ימיו של רבי שמעון בר יוחאי לא נראתה הקשת בשמים, לפי שזכותו הגינה על כל העולם מפני הפורענות, ולכן יורים בקשת ביום עלייתו למרום, לרמוז על דבר זה. טוב, הוא נתן לזה טעם. כך הוא מביא, בשם הספר בני יששכר. בסדר, זה עוד טעם. לכל הפחות, משהו.

אבל צריכים לדעת, כי אצלנו גם לא היה את המנהג הזה של חץ וקשת. שוב הפעם, אני אומר זאת, בכדי לדעת שהדברים הללו אינם מבוססים. זה כמו הסביבון והרעשן, כפי שדיברנו בזמנו [שיעור מוצש"ק וישב ה'תשע"ז], שגם עניינים אלו הביא בעל בני יששכר. אבל כפי שאמרתי, אם אבותינו לא נהגו זאת, ולא היה לנו את המסורת של הדברים הללו, צריכים לדעת את המשקל של הדברים האלה, לא ח"ו לזלזל בזה, אבל ראשית לא לתת לכך טעמים שאין להם מקור בחז"ל, במקור של קדושה, אולי נוספו ונערמו במשך הזמן דמיונות והשערות, ודבר שני בכדי לדעת כי מאן דעביד עביד, ומאן דלא עביד לא עביד.

התייחסות מרן שליט"א למובא בעלון "בית מרן" שכביכול ישנו חילוק בין בני תורה לבין בעלי בתים לגבי דין תפילת שחרית שבועות בעלות השחר ולא בהנף החמה.

דבר אחרון שברצוני לומר, הקשור לחג השבועות.

הראו לי כי בעלון 'בית מרן' האחרון, הראשל"צ הרב יצחק יוסף שליט"א כתב, בקשר לתפילה בעמוד השחר בשעת הדוחק. אני זוכר לפני כששים שנה [כשהיה בן 26]. העורך, ששאלו את מרן זצ"ל, הכוונה לאביו הגאון הרב עובדיה יוסף זצ"ל, מבית כנסת אחד של בעלי בתים, שרצו להתפלל תפילת שחרית בשבועות והושענא רבה בעמוד השחר, כדי לא לעכב את הציבור עד הנץ, ואז אנשים עייפים ונרדמים. ופסק להם, שאעפ"י שתפילה בעמוד השחר היא בדיעבד, ולכתחילה אין להתפלל לפני מהנף החמה, מ"מ כאן עדיף שיתפללו בעמוד השחר, כדי שלא יירדמו בתפילה.

אומר על כך הרב יצחק יוסף, זו לא הוראה כללית. אלא כל ציבור, לפי מה שהוא. בני תורה יודעים ערך התפילה ויתפללו מלה במלה, ולכן ימתינו להתפלל בהנף החמה. למה שיתפללו תפילה בדיעבד.

שערי יצחק – השיעור השבועי

לכן חושבני, כי אלו דברים תמוהים. גם בני תורה, שיתפללו מעלות השחר, והלואי שיחזיקו מעמד.

שאלה מהקהל: מרן שליט"א מתיר להתפלל אפילו לפני עלות השחר?

תשובת מרן שליט"א: לא. בזה אני לא כ"כ מיקל. מי שמיקל, יש לו על מה לסמוך. ישנם כאלה, אפילו באופן כזה. כנראה שאצלם היתה שעת הדוחק. אני לא ממליץ על זה.

שאלה מהקהל: אז לכתחילה לא להתפלל לפני עלות השחר?

תשובת מרן שליט"א: לא. שקרית שמע יצא אחרי עלות השחר.

שאלה מהקהל: אז אפשר להתחיל לפני עלות השחר?

תשובת מרן שליט"א: כן. את ההתחלה אפשר לומר לפני עלות השחר. כוונתי היתה לגבי מי שמיקל אפילו לומר את ק"ש לפני עלות השחר. ישנן שלוש שיטות בראשונים. הראב"ד, והמאירי, ועוד. אבל זאת קולא מדאי גדולה. כך היא השיטה האמצעית, שמתפללים קרית שמע אחרי עלות השחר. זהו הדבר הטוב ביותר, לפי מצב דורינו, אפילו לצדיקים הכי גדולים, לבני תורה המדקדקים ביותר, כי במציאות הם לא יחזיקו מעמד, אא"כ ילכו לישון כמה שעות בלילה. אין ברירה.

שאלה מהקהל: לגבי זמן עלות השחר, כמה זמן אנחנו סוברים שזה לפני הנץ?

תשובת מרן שליט"א: צריך לקחת את הזמן הממוצע. ישנם שני זמנים, וישנו הבדל ביניהם, אבל אנחנו לוקחים את הזמן הממוצע. כפי שאמרנו, אנחנו עושים פשרות.

ואני אינני מבין, מה הדבר קשור ל'בני תורה' או 'בעלי בתים'? וכי בני תורה יותר חזקים מבעלי בתים? מי יותר חלש? הרי כתוב ועיין גמ' נדרים דף מ"ט ע"ב, מאן מריעי, רבנן. אדרבה, בני התורה יותר חלשים, ובפרט שלמדו טוב כל הלילה, ובבוקר כשמגיעים לתפילה בודאי שהם נרדמים. כך היא המציאות. אז הבע"ב נרדמים, ובני התורה לא נרדמים? בעוה"ר, אפילו תלמידי חכמים, הם נרדמים. התורה נקראת תושיה, כי מתשת כוחו של אדם, כנודע.

סיפר לי גבאי בית כנסת של אברכים, הוא אומר לי, אני מעלה אותם לס"ת, ראשון, שני, וצריך להעיר אותם, כי הם ישנים. אני קורא לו לס"ת, והוא רדום. האנשים נרדמים. מה הדבר קשור, לבני תורה, שיודעים את ערך התפילה. השאלה היא, מה המציאות? נרדמים או לא נרדמים? אם הם לא נרדמים, אשריהם ישראל, אז בסדר. אבל אם הם נרדמים, אז ה"ה לבני תורה.

לכן, כפי שאנחנו אומרים כל השנים, אדרבה, המצוה היא, גם לגבי הושענא רבה, ואפילו לגבי ליל שבועות, שהלילות קצרים, כיון שהדור נחלש, האנשים חלשים, ורואים במציאות שהם נרדמים בתפילה, אפילו שאנחנו מתפללים בעלות השחר, בקושי גומרים את התפילה, בכבדות, מתאמצים. אבל כאשר מחכים להנץ החמה, זהו הבדל של שעה וחצי, בודאי שהאנשים נרדמים בק"ש ובהלל ובקריאת התורה.

לפי דעתי, זאת עצת יצר הרע. דהיינו, מצד אחד רוצים לקיים את המנהג להיות ערים כל הלילה, שזה בכלל לא חובה, ואת הדברים העיקריים של התפילה, גם בהושענא רבה שזה יום החיתום וגם יום מתן תורה, ובעוה"ר אז דוקא ספק אם יצאו ידי חובתם.

שאלה מהקהל: ברצוני לשאול לגבי הכנה משבת ליום טוב, האם מותר לי להוציא אוכל מהמקרר או מההקפאה בשעה 2 בצהריים, ולהניח אותו על הפלטה שתידלק רק בשעה 5 אחה"צ, בכדי שכאשר אבוא מתפילת ערבית, בחג עצמו כבר האוכל יהיה חם. האם מותר לעשות כך, או שיש בכך איסור הכנה?

תשובת מרן שליט"א: אסור. יש בכך איסור הכנה. מה שמותר לעשות הוא, להוציא מההקפאה. אבל דבר שצריך להתעסק איתו קצת, אי אפשר.

שאלה מהקהל: רק להניח על הפלטה.

תשובת מרן שליט"א: זה דבר קטן? אין בזה שום מאמץ?

תגובת השואל: לא. מוציא מהמקרר או מהמקפיא, ושם אותו על הפלטה, שתידלק בעוד כמה שעות.

תשובת מרן שליט"א: דנו בכך בכמה ספרים, אבל אומר לך מה שכתבתי בס"ד בשלחן ערוך המקוצר וסימן צ"ו בעיני יצחק הערה ג', זה לא בדיוק כפי השאלה שלך, אבל משהו הדומה לה, ואפשר ללמוד מפה לשם. כתבתי שם כי הכלל הוא, שאם זהו דבר אשר עושים אותו ואין בכך טירחא, אזי הדבר מותר. כלומר, אם אתה עושה זאת ללא מאמץ. אם זה כפי מה שאתה אומר, כי רק מוציאים ומניחים, הדבר מותר.

וברכתי לכל הקהל הקדוש, לקראת הרגל שלפנינו, תוסיפו שנים רבות שמחים במועדים טובים.

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר, נערך והגה לפי הבנת העורך. השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם הוצאתו, הוסיף עניינים וציין מקורות, שיפר ותיקן דברים רבים, אולם מפאת העומס הרב המונח על כתפיו, נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת, להאיר ולהעיר בהרחבה כבשיעורים שעברו.

לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעיין בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א. הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.

ניתן להקדיש כל שיעור להצלחה ולרפואה, או לעילוי נשמת. השם יוזכר בל"נ בתחילת השיעור מפי מרן שליט"א, וכן באמירת "מי שבירך" בסוף השיעור.

פרטים בטלפון: 050-4140741.
נא לתאם זאת לפני השיעור.

והתורמים והמסייעים להפצת התורה ולזיכוי הרבים, ימלא המקום ב"ה כל משאלות ליבם לטובה. אכ"ר.